

УДК 339.5

Левченко О. М.*

ФОРФЕЙТИНГ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

В умовах стрімкого розвитку зовнішньоекономічних операцій відбувається трансформація діяльності підприємств на основі впровадження в практику нових для України фінансових інструментів. В результаті є необхідність в створенні обліково-аналітичної моделі форфейтингу, впровадження алгоритму проведення форфейтингової операції з обігом векселів на вторинному ринку, схеми форфейтування імпортерів. Кожний вид господарських операцій в сфері світогосподарських відносин вимагає облікового процесу, які створюють нові виклики для класичних підходів фінансового менеджменту та обліку. Таким прикладом і є форфейтингові операції.

Ключові слова: політика управління дебіторською заборгованістю, форфейтингові операції, механізм форфейтингу, порівняльна характеристика факторингу та форфейтингу, головні відмінності форфейтингу від факторингу, обліково-аналітична модель форфейтингу, методика обліку форфейтингових операцій.

In conditions of rapid development of foreign economic operations of the transformation of enterprises on the basis of introduction in practice of new for Ukraine financial instruments. In the result, the need in creation of accounting and analytical models forfeiting, implementation of the algorithm for forfeiting circulation of bills of exchange in the secondary market, the schematic of forfeiting for importers. Each type of economic operations in the sphere of foreign economic relations requires a description of the accounting process that creates new challenges for traditional approaches to financial management and accounting. Application operation of forfeiting is an example of such operations.

Key words: accounts receivable management policy, forfeiting transaction mechanism forfeiting, factoring and comparative characteristics of forfeiting, the main differences forfeiting of factoring, accounting and analytical model forfeiting, methods of accounting forfeiting operations

В условиях стремительного развития внешнеэкономических операций происходит трансформация деятельности предприятий на основе внедрения в практику новых для Украины финансовых инструментов. В результате возникает необходимость в создании учетно-аналитической модели форфейтинга, внедрении алгоритма проведения форфейтинговой операции с обращением векселей на вторичном рынке, описании схемы форфейтирования импортеров. Каждый вид хозяйственных операций в сфере внешнеэкономических отношений требует описания учетного процесса, что создает

* кандидат економічних наук, доцент міжнародних економічних відносин Київської гуманітарної академії.

новые вызовы для классических подходов финансового менеджмента и учета. Примером таких операций и есть форфейтинговые операции.

Ключевые слова: политика управления дебиторской задолженностью, форфейтинговые операции, механизм форфейтинга, сравнительная характеристика факторинга и форфейтинга, главные отличия форфейтинга от факторинга, учетно-аналитическая модель форфейтинга, методика учета форфейтинговых операций.

Постановка проблеми. Криза неплатежів, з якими постійно зіштовхуються вітчизняні підприємства, є суттєвою проблемою, яка потребує, перш за все, професійного фінансового менеджменту. За даними Держкомстату України, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок 2012 року становила 1499971,5 млн. грн., а кредиторська заборгованість – 1839503,5 млн. грн. [24].

З огляду на те, що суб'єкти підприємництва ведуть зовнішньоторговельні операції з партнерами із 219 країнами світу [24], то заборгованість за розрахунками з нерезидентами за товари, роботи, послуги (включаючи заборгованість, забезпечену векселями, авансові платежі та внутрішні розрахунки) теж є, але в вільному доступу така інформація на офіційному сайті Держкомстату України відсутня, хоча в Україні є Звіт про взаєморозрахунки з нерезидентами, ф. № 1-Б (річна, квартальна), затверджена наказом Держкомстату України від 07.07. 2012 р. № 286 [23].

За даними НБУ зовнішній борг за жовтень 2013 року по експортних операціях склав 62 860 млн. дол. США (48,2% до ВВП), а по імпорتنих операціях – 72 603 млн. дол. США (55,7% до ВВП) [22].

В ринковій економіці підприємства України отримали самостійність [1], а значить, їх бізнес не обмежується кордонами країни. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [4], усі підприємства, незалежно від форм власності та інших ознак, мають рівне право проводити зовнішньоекономічну діяльність. Зарубіжні ринки – це можливості збуту продукції, підвищення рентабельності, залучення до технологічних новинок, але все перелічене можливе тільки за умови обґрунтування та виконання нових задач для підприємства, які раніше не вирішувалися. Нині функції менеджменту зводяться до адміністрування, про що наголошується в працях Р. Коха та Я. Голдена, які говорять про фундаментальну переоцінку ролі менеджменту [10]. В свою чергу П. Друкер наголошує, що проблемні питання, на які управлінці не звертають уваги, можуть обійтися підприємству занадто дорого, аж до втрати конкурентоспроможності [8]. На думку Д. Дерлоу, управлінці мають відігравати важливу роль не лише в тому, щоб їхні власні рішення були ефективними, але й сприяли ефективному розгортанню процесу прийняття рішень іншими [7, с. 20].

Аналіз останніх публікацій і досліджень. В ринкових умовах неможливо управляти складним економічним механізмом господарюючого суб'єкта без своєчасної економічної інформації, основну частину якої дає чітко налагоджена система обліку та аналізу фінансово-господарської діяльності та, як наголошує О. А. Кириченко, досвіду управління зовнішньоекономічною діяльністю в сучасних умовах [20, с. 11]. Дані бухгалтерського обліку й аналізу діяльності використовуються для оперативного керівництва роботи господарюючих суб'єктів, для складання економічних прогнозів і поточних планів, для вивчення й дослідження закономірностей розвитку економіки країни.

Правові, облікові та аналітичні засади здійснення факторингових операцій суб'єктами господарювання є предметом науково-практичних досліджень та розробок таких авторів як А. М. Герасимович, Р. М. Грачова, О. М. Єфімов, Ю. А. Кузьмінський, О. М. Левченко, Г. В. Мисак, та інших.

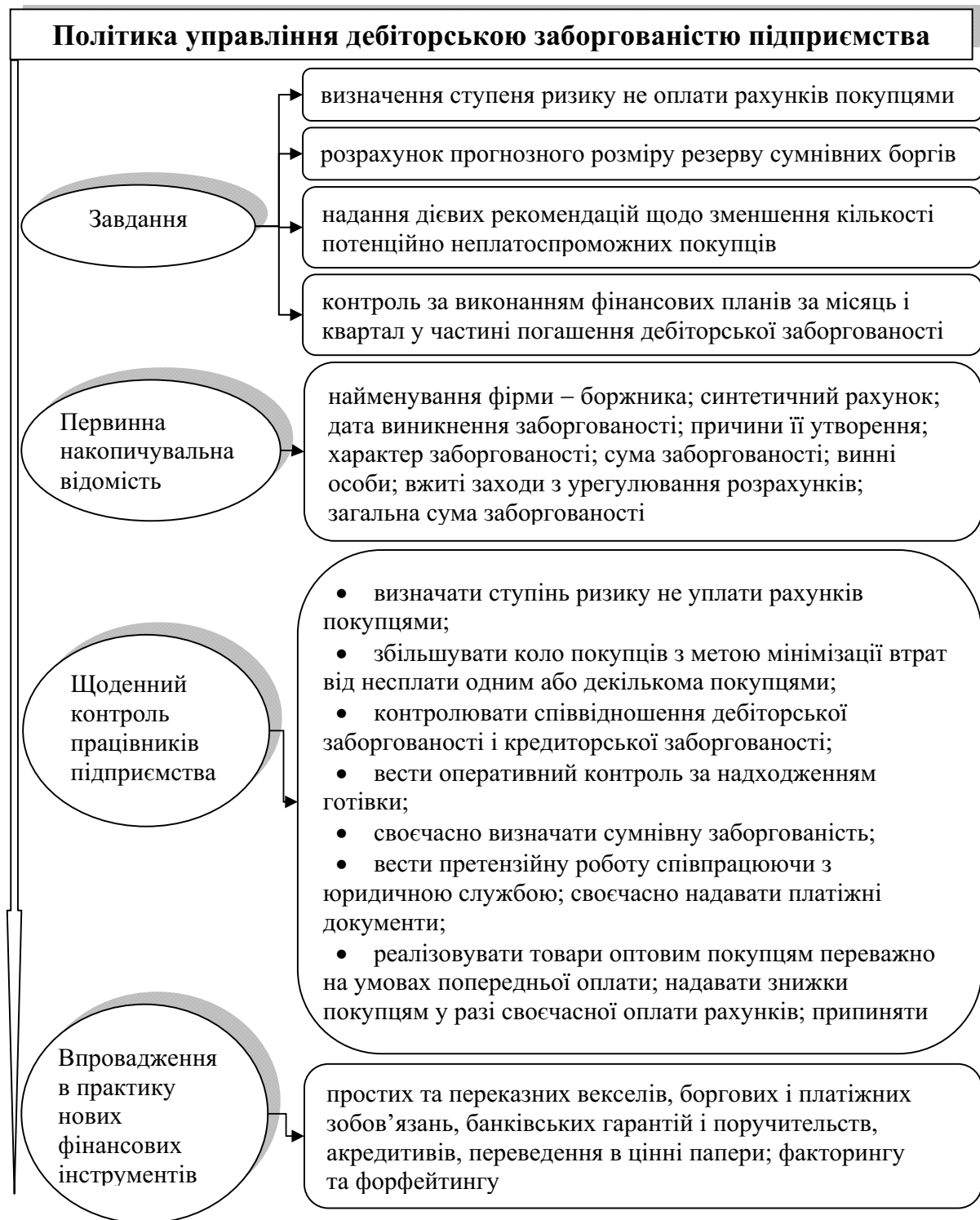
Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Що стосується розгляду здійснення форфейтингових операцій, то вони залишилися поза увагою дослідників. В теоретичному аспекті дані операції розглядаються в банківському бізнесі [12], міжнародному бізнесі та фінансуванні торгівельних операцій [13], менеджменті зовнішньоекономічної діяльності [20]. Але в даних публікаціях відсутній систематизований розгляд експортних та імпорتنних операцій із застосуванням форфейтингу, зокрема, відкритим залишається питання щодо статусу форфейтингової операції, правильності обліку отриманих векселів від нерезидентів, дисконту з номінальної вартості заборгованості, оформленої векселями та, відповідно, особливостей обліку і оподаткування форфейтингових операцій в експортера, імпортера та форфейтера. Також слід зазначити, що розглядаючи форфейтинг, більшість авторів його окремо не досліджували, а тому сьогодні існує інформаційний вакуум у висвітленні питань фінансового менеджменту, особливостей обліку та оподаткування форфейтингових операцій в Україні.

Метою дослідження є:

- форфейтинг, який називають своєрідною формою трансформації комерційного кредиту в банківський кредит;
- формування інформаційної бази щодо управління дебіторською заборгованістю на підставі визначених складових політики управління дебіторською заборгованістю;
- визначення переваг форфейтингу при фінансуванні (кредитуванні) зовнішньоекономічних операцій;
- обґрунтування розширення рахунків обліку векселів;
- викладення основних теоретичних принципів фінансового та податкового обліку форфейтингових операцій;
- визначення схеми здійснення форфейтингової операції експортера та імпортера, алгоритму проведення форфейтингової операції з обігом векселів на вторинному ринку;
- обґрунтування та визначення складових обліково-аналітичної моделі форфейтингу.

Основні результати дослідження. За сучасності одним з основних показників якісної роботи фінансового менеджменту підприємства є відсутність простроченої дебіторської заборгованості. Отже, доцільно виділити головні завдання управління дебіторською заборгованістю, які представлені на рис. 1.

В процесі управління дебіторською заборгованістю з метою прискорення розрахунків необхідно використовувати сучасні форми її рефінансування. Під рефінансуванням розуміють переведення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів підприємства (грошові кошти або високоліквідні цінні папери) з метою прискорення розрахунків. До основних форм рефінансування дебіторської заборгованості можна віднести: факторинг, форфейтинг, облік векселів або їх продаж на фондовому ринку [16; 17], сек'юритизацію, спонтанне фінансування, проектне фінансування [13].

Рис. 1. Управління дебіторською заборгованістю.

Джерело: авторська розробка.

Форфейтинг – одна із форм кредитування зовнішньої торгівлі, котра з'явилась під впливом росту експорту. Термін форфейтування становить від 180 днів до 5 років, а в деяких випадках – до 7 років. Сторонами-учасниками класичної операції форфейтингу є продавець, покупець (позичальник) і Фінансова компанія (ФК) або банк-кредитор (покупець боргу позичальника перед продавцем). Основними оборотними документами, що вико-

ристовуються в якості форфейтингових інструментів, є векселі [16]. Але об'єктом форфейтингу також можуть бути й інші види цінних паперів: документарні акредитиви (Росія) [11], різні види платіжних гарантій.

Продавцем при форфейтуванні зазвичай виступає експортер, як суб'єкт, що виконав свої зобов'язання, які оформлені у формі комерційних тратт (переказних векселів) або простих векселів. Форфейтор може зберігати придбані документи в себе, в такому разі їх можливо розглядати як капіталовкладення.

В міжнародній практиці діють різні види угод форфейтингу, найбільш поширені з яких представлено на рис. 2.

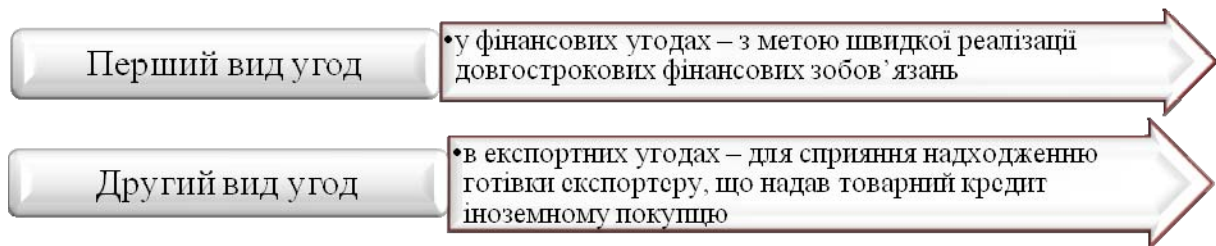

Рис. 2. Форфейтинг в угодах.

Джерело: авторська розробка.

Купівля оборотного зобов'язання відбувається, як правило, зі знижкою, а мінімальний термін «життя» платіжного зобов'язання, що може зацікавити форфейтора, становить не менше 6 місяців. Форфейтинг застосовується для існуючих міжнародних зобов'язань і як метод трансформації комерційного кредиту в банківський, що надає експортеру ряд переваг, рис. 3.

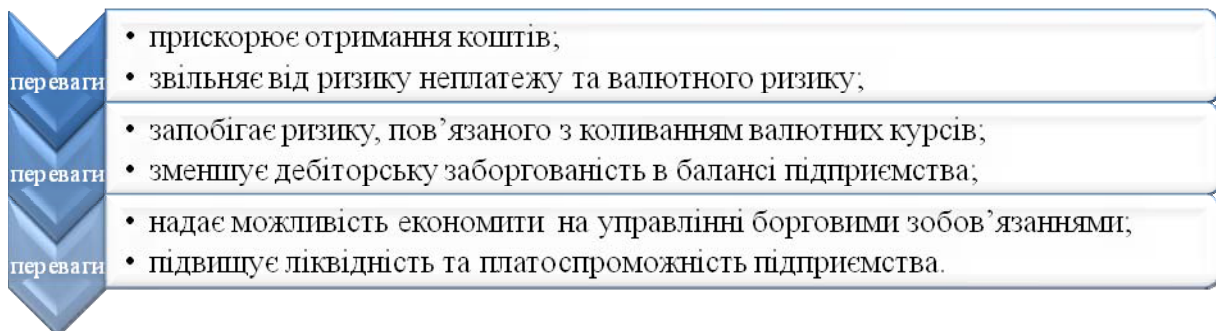

Рис. 3. Переваги форфейтингу для експортера.

Джерело: авторська розробка.

Форфейтинг – це спосіб фінансування (кредитування) зовнішньоекономічних операцій, який має багато спільного із «експортним факторингом» [15]. Однак факторинг вважається короткостроковим інструментом фінансування, а строк форфейтування становить здебільшого від 180 днів до п'яти-семи років, тобто форфейтинг можна розглядати як середньо- та довгостроковий спосіб кредитування зовнішньоекономічних операцій.

На практиці форфейтинг як вид кредитування зовнішньоекономічних операцій може здійснюватися у формі викупу в експортера векселів та інших боргових вимог, які акцептовані імпортером. Форфейтинг, як правило, здійснюється за участі фінансової компанії, банківської установи і розглядається як одна із форм трансформації комерційного кредиту в банківський. Продавцем вимог у разі застосування форфейтингу може бути під-

приємство (форфейтист), яке виконало зобов'язання за контрактом і прагне рефінансувати дебіторську заборгованість. Предметом форфейтингу є здебільшого «першокласні» (забезпечені) вимоги, боржниками за якими є імпортери у країнах з високим кредитним рейтингом. Як забезпечення виконання вказаних вимог можуть використовуватися банківські чи державні гарантії.

Договори форфейтування укладаються переважно в доларах США, євро. Ураховуючи обмеження щодо строків розрахунків в іноземній валюті, що діють в Україні (180 днів, при збільшенні терміну необхідна індивідуальна ліцензія НБУ), обмежуються і можливості стимулювання експорту на основі надання комерційних позик, а отже, звужуються рамки використання форфейтингу.

На відміну від операції факторингу, вартість якої визначається за методикою конторентного кредитування, вартість форфейтування включає три частини: ставки дисконту («прямий дисконт» чи «дисконт на дохід»), комісії за опціон, комісії за зобов'язання. Ставка дисконту включає в себе обліковий відсоток і премію за ризик форфейтера. Її величина визначається з урахуванням політичних, валютних, процентних та інших ризиків, комісії за опціон і операційних витрат банку. Зазвичай вона становить від 0,5 до 5% від суми форфейтованих зобов'язань.

Для обліку векселів передбачено в Плані рахунків наступні рахунки обліку [20], але практика вимагає додаткових рахунків обліку (таблиця 1).

Таблиця 1.
Синтетичні та аналітичні рахунки обліку векселів

№ з/п	План рахунків та Інструкція № 291	Пропозиція по введенню аналітичних рахунків обліку для форфейтингових операцій, авторська розробка
1	162 «Довгострокові векселі отримані» (Інструкцією субрахунки не передбачені)	162.1 Довгострокові векселі отримані в національній валюті
		162.2 Довгострокові векселі отримані в іноземній валюті (строк 5 і більше років)
		162.3 Довгострокові векселі отримані в іноземній валюті (по обліку заборгованості на умовах товарного кредиту на строк більше року до 5 років)
2	34 «Короткострокові векселі отримані»	341 «Короткострокові векселі, отримані в національній валюті»
		342 «Короткострокові векселі, отримані в іноземній валюті»
3	341 «Короткострокові векселі, отримані в національній валюті»	341.1 «Короткострокові переказні векселі, отримані в національній валюті, але не акцептовані»
		341.2 «Короткострокові переказні векселі, отримані в національній валюті, та акцептовані»
		341.3 «Короткострокові прості векселі, отримані в національній валюті»
		341.4 «Короткострокові прості векселі, отримані в національній валюті» (по обліку винагороди)
4	342 «Короткострокові векселі, отримані в іноземній валюті»	342.1 «Короткострокові переказні векселі, отримані в іноземній валюті, але не акцептовані»
		342.2 «Короткострокові переказні векселі, отримані в іноземній валюті та акцептовані» (по обліку заборгованості на умовах товарного кредиту)
		342.3 Короткострокові переказні векселі, отримані в іноземній валюті» (по обліку винагороди за надання товарного кредиту)
		342.4 «Короткострокові прості векселі, отримані в іноземній валюті» (по обліку заборгованості на умовах товарного кредиту)
		342.5 «Короткострокові прості векселі, отримані в іноземній валюті (по обліку винагороди за надання товарного кредиту)

По дебету рахунків відображають отримані векселі за проданий товар, а по кредиту – отримані кошти в погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселів третім особам. Аналітичний облік ведеться по кожному отриманому векселю.

Форфейтинг найбільш ефективний для великих підприємств, які мають наміри акумулювати грошові кошти для реалізації грошових коштів довгострокових і вартісних (дорогих) об'єктів (проектів). Форфейтинг, на відміну від факторингу, є одноразовою операцією, пов'язаною із стягненням грошових коштів за допомогою перепродажу пріоритетних прав на товари і послуги.

Порівняльна характеристика факторингу та форфейтингу представлено в таблиці 2 [7; 17; 18; 25], а головні їх відмінності представлено на рис. 4 [18; 19].

Таблиця 2.
Тарифна лібералізація зовнішньої торгівлі Росії в 2010 – 2019 рр.,
пов'язана з її підготовкою до вступу та вступом в СОТ, %

Критерій	Факторинг	Форфейтинг
Придатність до фінансування	Споживчі та інвестиційні товари та послуги	Інвестиційні товари
Строк дії	Короткострокові зобов'язання до 180 днів	Короткострокові, середньострокові і довгострокові зобов'язання (від 3 місяців до 8 років)
Обсяг фінансування	Як правило, до 80-90% від суми рахунку	Номінальна вартість вимоги мінус дисконт
Передумова застосування	Достатня платоспроможність постачальника	Першокласні адреси боржників або впливовий банк-гарант, достатня платежеспроможність боржника
Особливості	Часто пов'язаний з додатковими послугами (бухгалтерія, інкасо, ведення статистики)	Загальне здійснення лежить на форфейтеру
За строками	Приймаються вимоги строком до 1 року	Приймаються довгострокові векселі (строком більше 1 року)
За сумою	Нема обмежень	Великі суми, зазвичай починаючи від 500 тис. USD
За сферою обороту	В основному на внутрішньому ринку	В основному при міжнародних операціях
За обліком ризиків	Можливий регрес вимог на покупця	Без регресу на експортера
За валютою	Широке коло валют	Тільки в СКВ
Додаткові гарантії	Вимагаються не завжди	Обов'язковий банківський аваль

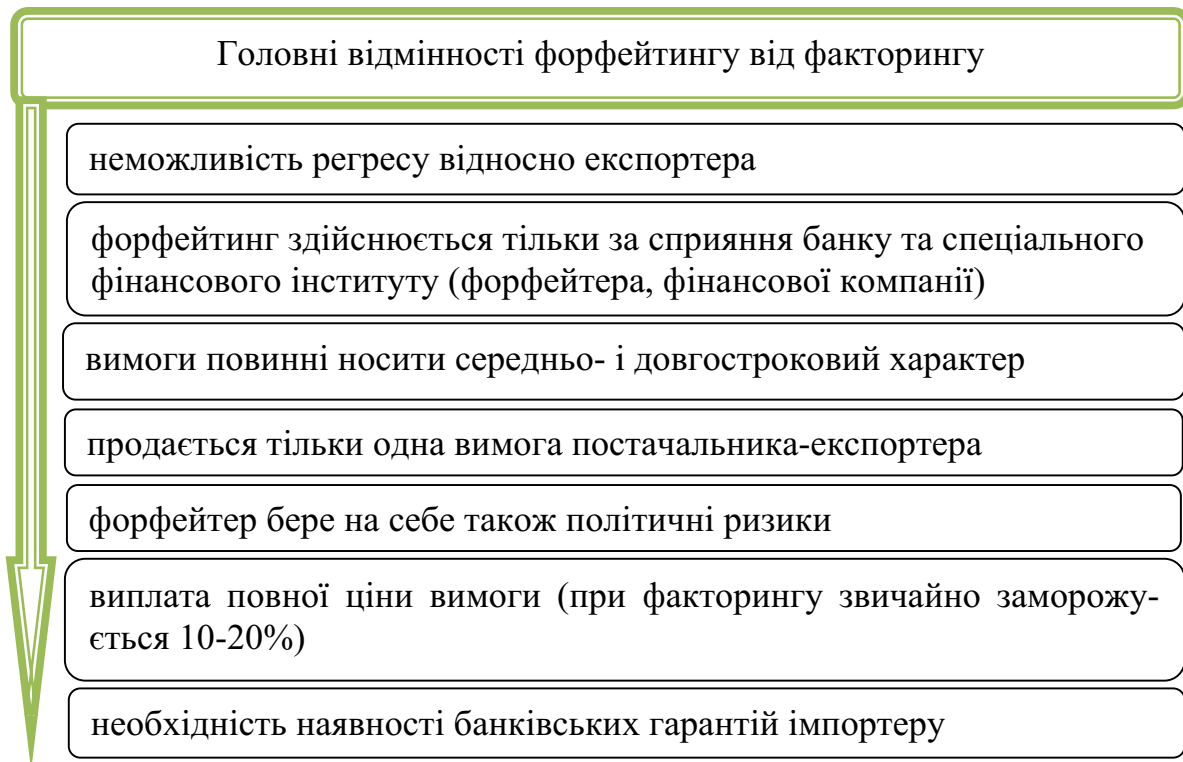
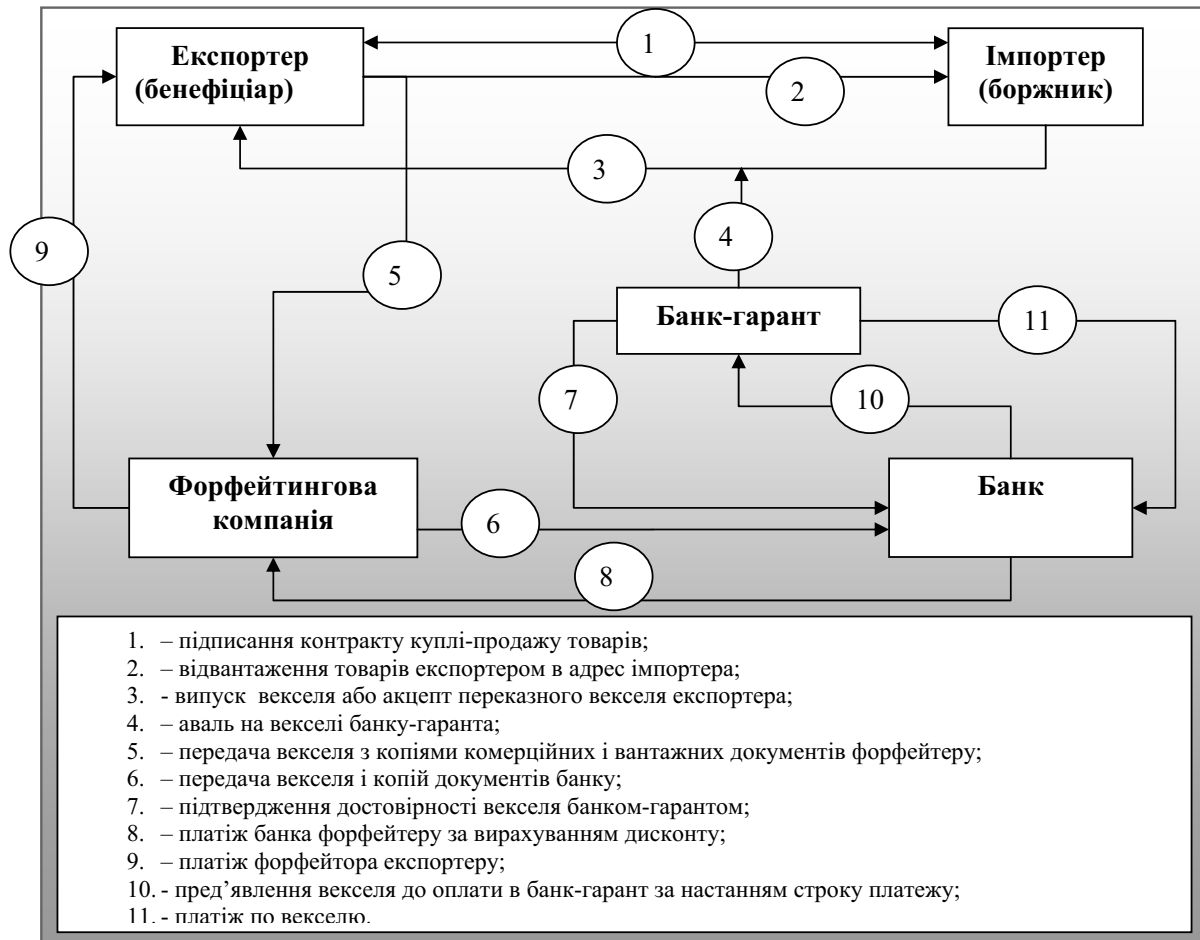

Рис. 4. Визначені головні відмінності форфейтингу від факторингу.

Сторонами по здійсненню угоди форфейтування є експортер-власник дисконтних паперів (векселів, боргових і платіжних зобов'язань, банківських гарантій і поручительств, акредитивів) і форфейтер (фінансова установа, яка прийняла рішення врахувати названі дисконтні папери). Механізм угоди цілком залежить від контракту, укладеного на умовах комерційного кредиту. В результаті угоди експортер звільняється від ризиків пов'язаних з комерційним кредитом, так як попередньо домовившись з форфейтером про продаж йому зобов'язань імпортера без регресу, він отримує номінальну вартість паперу (векселя) за вирахуванням дисконту. Векселі з дисконтом – векселі, які придбані по ціні нижче номіналу і є об'єктами операцій «а-форфе» [19], оскільки їх застосування є достатньо розповсюджене в міжнародній торгівлі, що значно спрощує виконання угод. Угоди з іншого роду цінними паперами менше розповсюджені, оскільки кредитор вимушений дуже добре розбиратися в правових аспектах регулювання в країні боржника операцій з цінними паперами [16].

Форфейтингова операція експортера представлена на рис. 5.

Рис. 5. Форфейтингова операція експортера.

Джерело: авторська розробка.

В разі необхідності додаткового забезпечення інтересів форфейтера оформляється гарантія або аваль надійного банку.

Для побудови облікового процесу необхідно врахувати, що форфейтування – це оплата боргового зобов'язання покупця товарів (робіт, послуг) шляхом покупки товарного акцептованого покупцем продукції векселя без обороту на продавця. Відображення в бухгалтерському обліку форфейтингових операцій має враховувати механізм їх здійснення та фінансові інструменти, які є у підприємства.

За умовами форфейтингу продавець продукції переуступає свої зобов'язання по векселях фінансовому посереднику (форфейтеру), а той відразу виплачує йому всю суму боргу за вирахуванням комісійної винагороди. Облік такого портфелю векселів здійснюється одночасно, а погашення рівномірно в часі. На відміну від звичайного обліку векселів форфейтинг передбачає перехід усіх витрат по дебіторській заборгованості до форфейтера, тобто переуступку прав по векселю. Поступка векселів оформляється стандартним договором, де вказується точний опис угоди, терміни, витрати, гарантії та ін.

Обліково-аналітичну модель форфейтингу можливо представити наступним чином, рис. 6.

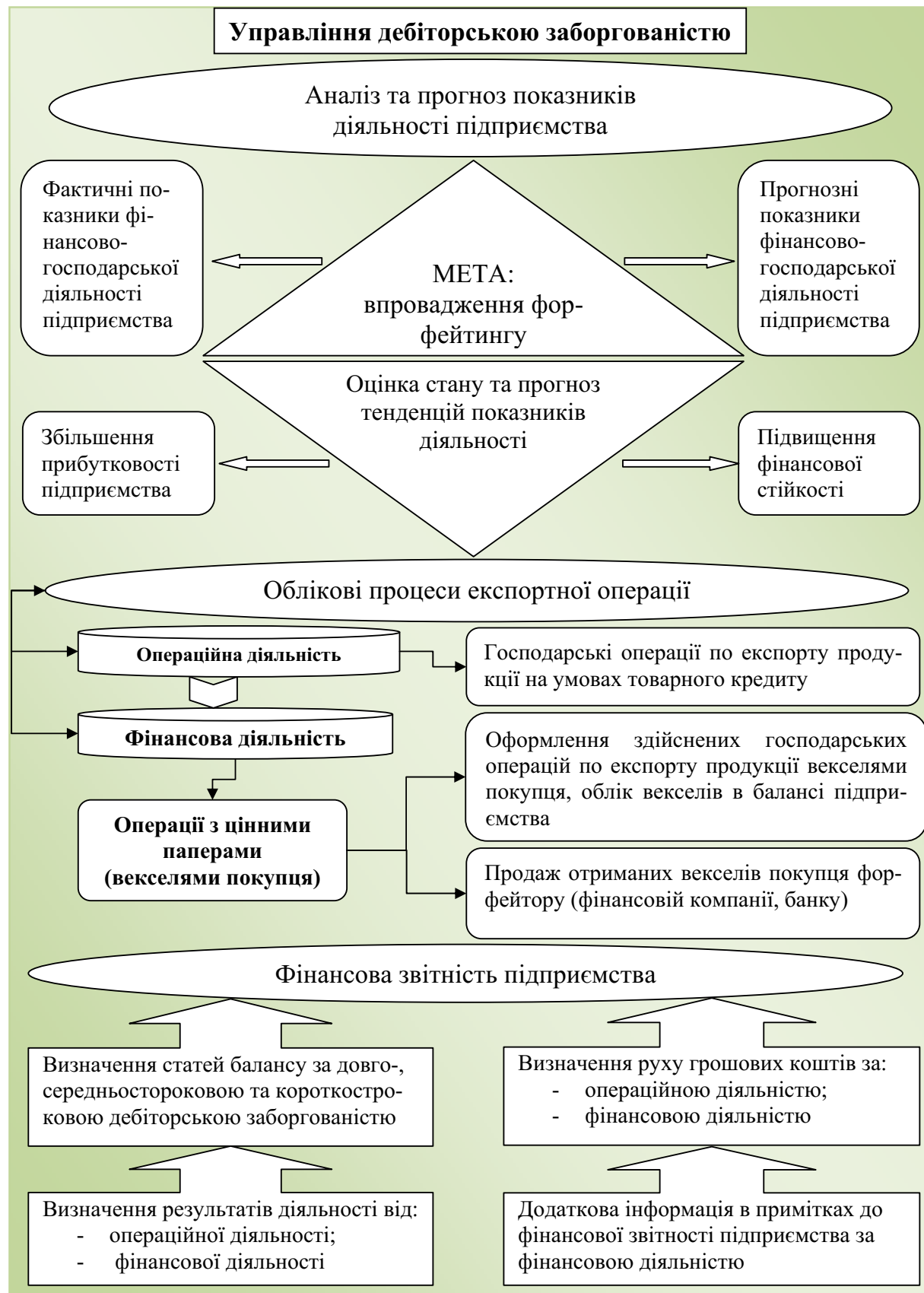

Рис. 6. Обліково-аналітична модель впровадження форфейтингу.

Джерело: авторська розробка.

Для визначення логіки облікових процедур у форфейтиста та форфейтера представимо вихідні дані господарської операції підприємства по експорту продукції з відповідними попередніми розрахунками з метою її відображення в бухгалтерському та податковому обліку, таблиця 3.

Таблиця 3.
Господарська операція підприємства по експорту продукції [13, с. 72]

Умови здійснення господарської операції	Сума, тис. доларів США
Підприємство відвантажило продукції на суму	4800,0
Винагорода постачальнику за розстрочення платежу	400,0
Покупцем виписані переказні векселі строком на 90 днів на суму	5200,0
Через 30 днів векселі продано експортером форфейтеру за	4700,0
Сума винагороди, яка припадає постачальнику продукції за векселем, до моменту його продажу складає 133,3 тис. доларів США, яку сплачує йому форфейтер	133,3
Розрахунок суми $(5200-4800)=400/90 \times 30=133,3$	

З метою відображення операції в бухгалтерському обліку необхідно застосувати норми діючого законодавства: Декрету КМУ № 15-93 [3], ЗУ «Про ЗЕД» [4], ЗУ «Про обіг векселів в Україні» [5], ЗУ «Про розрахунки в іноземній валюті» [6], а в податковому обліку – ПКУ [2].

Відображення операції по експорту продукції в бухгалтерському обліку форфейтиста буде здійснено наступними записами, таблиця 4.

Таблиця 4.
Експорт продукції, товарів підприємства, оформлений переказним векселем

Дата	Господарські операції	Бухгалтерський облік		Сума, тис. дол./грн.	Податковий облік, тис. грн.	
		Дебет	Кредит		Доходи	Витрати
<i>Продаємо продукцію (товари)</i>						
19.07	Відвантажено продукцію, (товари) покупцю (курс 7,993)	362	701	4800.00	38366.40	
			702	38366.40		
	Нараховано: мито;	93	641	1875.00	3375.0	
	митні збори	93	642	1500.00		
	Сплачено: мито;	641	311	1875.00		
митні збори	642	311	1500.00			
19.07	Списано витрати на збут на фінансовий результат	791	93	3375.00		
	Відображено собівартість реалізованої продукції (товарів)	901	26	27925.00		27925.0
		902	281			
	Списано собівартість на фінансовий результат	791	901	27925.00		
			902			
	Списано дохід на фінансовий результат	701	791	38366.40		
702						
Визначено результат операції	791	441	7066.40	38366.40	31300.0	
Результат в податковому обліку		Доходи		7066.40		

Отримуємо переказний вексель у валюті (тис. дол. США)						
19.07	Одержано вексель за продукцію, товари, продані в кредит (з відстроченням платежу на 90 днів):					
	на суму основного боргу (вказану у векселі) курс 7,993	342/2	362	<u>4800.00</u> 38366.40		
	на суму відсотків за відстрочення платежу (курс 7,993)	342/3	69/1	<u>400.00</u> 3197.20		
	<i>Продаж переказного векселя форфейтинговій компанії</i>					
18.08	Визнання суми винагороди доходом підприємства постачальника за 30 днів володіння векселем (курс 7,993)	69/1	732	<u>133.30</u> 1065.47	1065.47	
Сума недоотриманої винагороди за 60 днів (курс 7,993)		69/1	342/3	<u>266.70</u> 2131.73		
Продаж переказного векселя форфейтеру (курс 7,993)		377	732	<u>4700.00</u> 37567.10	37567.10	
Сума збитків (дисконт) від переуступки прав по сумі векселя (4800-4700)=100 (курс 7,993)		952	732	<u>100.00</u> 799.30	799.30	799.3
Списання номіналу векселя на фінансовий результат (курс 7,993)		952	342/2	<u>4800.00</u> 38366.40		38366.4
Отримання коштів від продажу векселя на валютний рахунок (курс 7,993)		312	377	<u>4700.00</u> 37567.10		
Отримання на рахунок (курс 7,993)		312	342/3	<u>133.30</u> 1065.47		
Списання дисконту на фінансовий результат (курс 7,993)		792	952	<u>100.00</u> 799.30		
Списання номіналу векселя на фінансовий результат (курс 7,993)		792	952	<u>4800.00</u> 38366.40		
Визначення фінансового результату проведеної операції		732	792	39431.87		
		792	952	39165.7		
		792	441	266.17		
Результат в податковому обліку		перевищення доходів			39431.87	39165.7
		над витратами			266.17	

Джерело: авторська розробка.

В разі продажу форфейтинговій компанії векселів після визначеного терміну володіння векселями (30 днів і більше в залежності від терміну надання товарного кредиту) та продажем векселів відразу після здійснення операції для підприємства означає отримання різного фінансового результату. Залучивши форфейтера на початку операції при неможливості надання товарного кредиту, підприємство-експортер отримало б інший результат операції: фактичний збиток в розмірі 799,3 тис. грн. (38366,4 тис. грн. – 39165,7 тис. грн.), тобто на суму дисконту від переуступки прав по сумі векселя.

В обліку фінансової компанії (форфейтера) дана операція буде відображена наступним чином, як представлено в таблиці 5.

Таблиця 5.
Облік операцій у ФК форфейтера

№ з/п	Господарські операції	Бухгалтерський облік		Сума, тис. дол. США/, тис. грн.	Податковий облік, тис. грн.	
		Дебет	Кредит		Доходи	Витрати
1	Купівля векселя ФК форфейтером у підприємства-експортера (курс 7,993)	377	312	4700.00		
				37567.10		
		342/2	377	4700.00		
				37567.10		
		342/2	69/1	100.00		
				799.30		
2	Сплата винагороди, нарахованої попереднім векселедержателем (курс 7,993)	377	312	133.30		
				1065.47		
		342/3	377	133.30		
				1065.47		
3	Сума винагороди, що належить до отримання $(400/90 \cdot 60) = 266,7$ (курс 7,993)	342/3	69/1	266.70		
				2131.73		
4	Щомісячне віднесення суми винагороди в склад доходів форфейтера $(266,7/2) = 133,35$ (курс 7,993)	69/1	703	133.35	1065.87	
				1065.87		
		69/1	703	133.35	1065.86	
				1065.86		
5	Пред'явлення векселя в сумі 4800 тис. дол. США/ 38366,4 тис. грн. покупцю (курс 7,993)	377	703	4700.00	37567.10	
				37567.10		
		377	342/2	100.00		
				799.30		
6	Сума доходу від переуступки прав на вексель (курс 7,993)	69/1	703	100.00	799.30	
				799.30		
7	Пред'явлення векселя покупцю на суму винагороди, що належить до отримання (курс 7,993)	377	342/3	266.70		
				2131.73		
8	Отримання суми винагороди (курс 7,993)	312	377	266.70		
				2131.73		
9	Отримання винагороди, нарахованої попереднім векселедержателем (курс 7,993)	312	377	133.30		
				1065.47		
10	Отримання суми погашеного векселя в сумі 4800 тис. дол. США / 38366,4 тис. грн.					
10.1	Сума дисконту від переуступки прав по сумі векселя (курс 7,993)	312	377	100.00		
				799.30		
10.2	Сума по векселю (курс 7,993)	312	377	4700.00		
				37567.10		
11	Списання витрат по купівлі векселя (курс 7,993)	903	342/2	4700.00		37567.10
				37567.10		
12	Визначення фінансового результату операції в бухгалтерському обліку	703	791	40498.13		
		791	903	37567.10		
		791	441	2931.03		
13	Результат операції в податковому обліку				40498.13	37567.10
					2931.03	
14	Результат форфейтингу			2931.03	2931.03	

Джерело: авторська розробка.

Форфейтингова угода з обігом векселів на вторинному ринку (рис. 7) передбачає достатньо довгу підготовку, а її здійснення проходить в декілька етапів, причому в практиці здійснення операції різні автори розглядають різну кількість етапів – від 3 до 6 і більше.

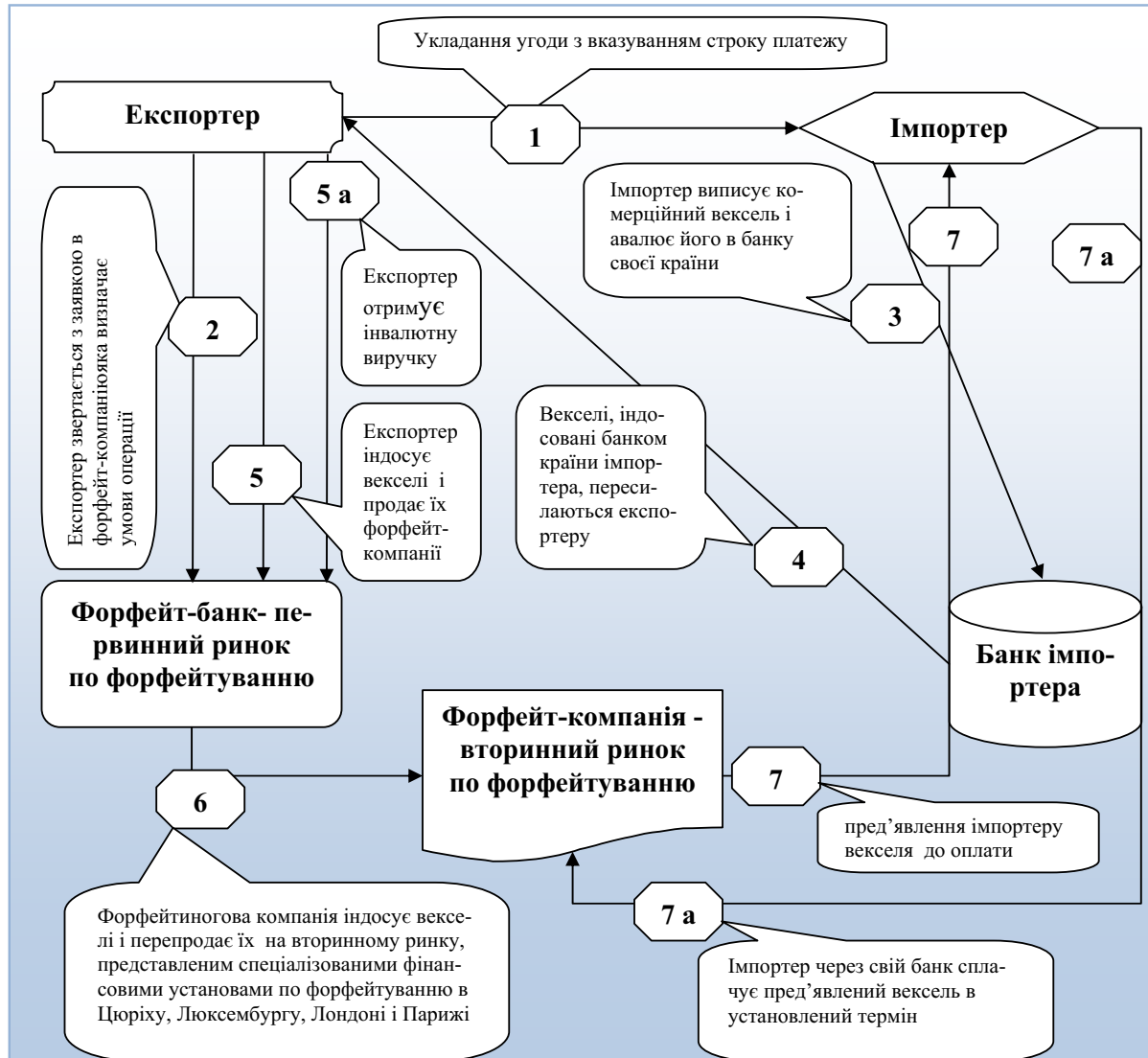

Рис. 7. Алгоритм проведення форфейтингової операції з обігом векселів на вторинному ринку.

Джерело: авторська розробка.

Форфейтингове кредитування підприємства імпортера представлено на рисунку 8. Імпортёр при прийнятті рішення щодо фінансування імпортової угоди через форфейтування повинен враховувати недоліки цієї форми, а саме:

- зменшення можливості одержати банківський кредит при користуванні банківською гарантією;
- необхідність платити комісію за гарантією;
- більш висока маржа форфейтера.

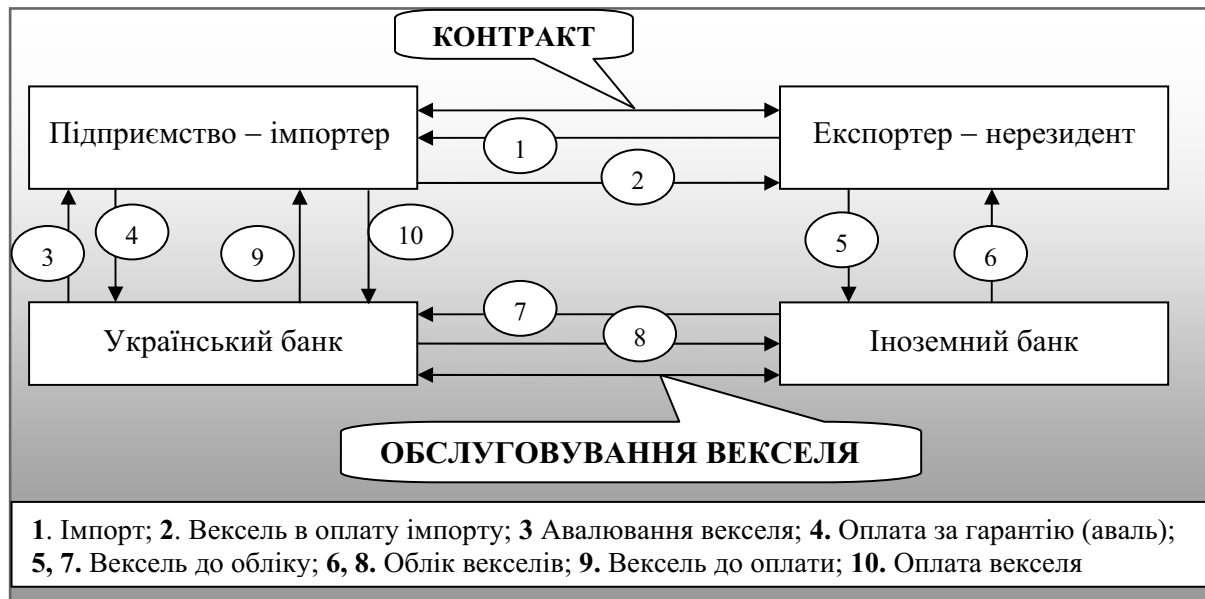

Рис. 8. Схема форфейтування імпортерів.

Джерело: авторська розробка.

Можливість виникнення труднощів з оплатою векселя як абстрактного зобов'язання у випадку постачання некондиційних товарів або невиконання експортером яких-небудь інших умов контракту теж можуть бути проблемою для імпортера. Разом з тим простота і швидкість оформлення документації, можливість одержати продовжений кредит за фіксованою відсотковою ставкою та скористатися кредитною лінією в банку становлять певні привабливі моменти цієї форми фінансування імпорту.

Витрати імпортера зводяться до оплати:

а) комісійних за аваль (4-8%);

б) дисконту іноземного банку, який складається з: лондонської ставки міжбанківського кредиту LIBOR (6-7%, залежно від терміну); ризику країни.

У підсумку отримуємо 16-24% річних залежно від категорії надійності підприємства-імпортера, предмету контракту, суми зобов'язань за векселем і терміну його обороту. В цей же час валютний кредит на термін від півроку до року надійний позичальник міг отримати під 25-40% річних, і, насамперед, у зниженні витрат по закупівлі товарів полягає перевага факторингових і форфейтингових операцій для імпортерів.

Як новий напрям форфейтингових операцій російські фінансові інститути проводять «псевдо форфейтингові» операції. Так, «Номос-банк» досить часто продає закордонним форфейтерам власні векселі, направляючи при цьому отримані кошти на фінансування конкретних експортно-імпортних угод своїх клієнтів, таким чином, отримуючи доступ до більш дешевих західних ресурсів і надаючи позики позичальникам на привабливих умовах. А якби банк став надавати форфейтингові послуги в чистому вигляді, довелося б використовувати власні кошти та фінансування обходилося б клієнтам на 2-3 процентних пункти дорожче [26].

Сьогодні багатьом підприємствам в Україні надходять пропозиції від закордонних покупців, які готові платити за товар дорожче за умови надання відстрочки. Експортер приносить цю пропозицію в банк, а той відповідає, що або взагалі не зможе профінансувати угоду на такий довгий термін, або погоджується надати кошти з урахуванням, що ризики

візьме на себе постачальник, пропонуючи надто високу плату. У підсумку вигідна пропозиція не відпрацьовується вітчизняними банками, що знижує конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародному ринку.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати висновки.

1. Форфейтинг є формою середньострокового та довгострокового фінансування під яким розуміють купівлю платіжної вимоги експортера (імпортера) в вексельному обігу, яка супроводжується угодою про відмову від регресу при несплаті такої вимоги. В разі необхідності додаткового забезпечення інтересів форфейтера оформляється гарантія або аваль надійного банку. Гарантія оформляється окремо від векселя і зберігає всі умови окремої угоди. Аваль – найбільш вигідна для форфейтера форма додаткового забезпечення, оскільки він безумовний, безвідзивний та виключає різночитання.

2. Управління дебіторською заборгованістю, на підставі визначених складових політики управління дебіторською заборгованістю передбачає впровадження в практику діяльності підприємства форфейтингу, що дає можливість прискорити обертання дебіторської заборгованості, підвищити його платоспроможність та ліквідність, чим визначено переваги форфейтингу при фінансуванні (кредитуванні) зовнішньоекономічних операцій (рис. 1).

3. Облікова практика вексельного обігу в Україні вимагає обґрунтування розширення рахунків обліку векселів. В практичній діяльності підприємства є переказні векселі, прості векселі, які вимагають окремого їх обліку. Крім того, в практичній діяльності підприємств експортерів, які реалізують продукцію (товари) на умовах товарного кредиту мають обліковувати винагороду за надання розстрочки платежу, яка теж оформляється векселем і має обліковуватися окремо від векселя основної (товарної) заборгованості (таблиця 1), якщо не передбачені аннуїтетні платежі.

4. Практика управління та впровадження фінансових інструментів в діяльність підприємства вимагає обґрунтування та визначення складових обліково-аналітичної моделі форфейтингу (рис. 6) та розуміння віднесення операцій до різних видів звичайної (операційної та фінансової) діяльності підприємства.

5. Використання форфейтингу як фінансового інструменту вимагає викладення основних розрахунків та теоретичних принципів фінансового та податкового обліку форфейтингових операцій, які представлено в загальному вигляді для підприємства-експортера (табл. 1) та підприємства-фінансової компанії (табл. 2). За період розгляду операцій курс НБУ був незмінним.

Облік форфейтингових операцій в імпортера-резидента та фінансової компанії щодо фінансування імпоротної угоди через форфейтування в даній статті не розглядалися, операції є надто масштабними, тому повинні стати предметом окремої публікації.

Облік форфейтингової операції в банку має бути предметом окремого дослідження. В межах даної статті вказані операції в банківській системі не розглядалися.

6. Вивчення форфейтингових операцій дозволило визначити схеми здійснення форфейтингової операції експортера (рис. 5) та імпортера (рис. 8), алгоритму проведення форфейтингової операції з обігом векселів на вторинному ринку (рис. 7).

7. Вивчення законодавства України виявило, що основна проблема, через яку підприємства та банки не вводять форфейтинг, полягає в законодавчих колізіях. Теоретично кредитний інститут може надати таку послугу, однак, згідно з українським валютним законодавством, експортер повинен отримувати виручку із-за кордону в межах 180 днів – а за схемою форфейтингу гроші продавець отримає від банку, а це не зарахується як отримання експортної виручки підприємством.

В даному випадку вимоги ЗУ «Про обіг векселів в Україні» [5] та ЗУ «Про розрахунки в іноземній валюті» [6] нібито мають протиріччя та відповідні обмеження. Згідно ст. 4 ЗУ «Про обіг векселів в Україні» [5] умова щодо проведення розрахунків із застосуванням векселів обов'язково відображається у договорі. У разі видачі (передачі) векселя відповідно до договору припиняються грошові зобов'язання щодо платежу за цим договором та виникають грошові зобов'язання щодо платежу за векселем.

Перспективним та таким, що має багато нерозв'язаних теоретичних та практичних проблем, вважаю напрям фінансування імпортової угоди через механізм форфейтування із застосуванням векселів та акредитивів та використанням банківської гарантії. Крім того, перспективним є визначення облікового процесу у підприємств імпортерів та у фінансових компаніях (форфейтера) із залучення банківських гарантій.

Щодо аналітичного процесу форфейтингових операцій, то вивчення структури фінансового стану, його платоспроможності та зміну показників коефіцієнтного аналізу із впровадженням форфейтингу на підприємстві є досить необхідним та перспективним для розвитку будь-якого підприємства.

Список використаних джерел

1. Цивільний Кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.
2. Податковий Кодекс України від 02. 12. 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.
3. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет КМУ від 19. 02. 1993 р. № 15-93 із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16. 04. 1991 р. № 959-XII із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.
5. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05. 04. 2001 р. 2374-III із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.
6. Про розрахунки в іноземній валюті: Закон України від 23. 09. 1994 р. № 185/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.
7. Банковское дело : Учебник – 2-е изд. перераб. и доп. Под ред. О. И. Лаврушина. – М. : «Финансы и статистика», 2005. – 672 с.
8. Дерлоу, Дес. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень: Пер. з англ. – К. : Всеуито, Наукова думка 2001. – 242 с. – (Сер. «Усе про менеджмент»).
9. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения: Пер. с англ. Г. Котельниковой. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 288 с.
10. Єфімов О. М. Вексельне законодавство України: науково-практичний коментар. О. М. Єфімов / Х. : Страйд, 2008. – 264 с.
11. Koch, Richard, and Godden, Ian, *Managing Without Management*, Nicholas Brealey, 1996.
12. Курышев Д. В., Стешина М. О. Форфейтинг – новые рубежи в условиях кризиса. Опыт японского банка в России // *Международные банковские операции*, 2009. – № 3. – с. 11-13.
13. Лазарева Т. П. Нетрадиционные формы кредитования внешнеэкономической деятельности // *Право и экономика*, 2011. – № 1. – с. 15-16.

14. Левченко О. М. Практика застосування форфейтингу. // Матеріали науково-практичної конференції студентів міжнародних відносин та економічного факультету [«Україна і сучасна система міжнародних відносин»], (Київ, 21. 12. 2013 р.) // Студентський науковий вісник за загал. ред. к. політ. н., с. н. с., доц. Стародуб Т. С. – К. : Київська гуманітарна академія, 2013. – вип. 2 – с. 72.
15. Левченко О. М. Факторинг: методика облікового процесу // Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал №11(113), 2010. – с. 219-233.
16. Левченко О. М. Нетрадиційні форми кредитування торгівлі: стан та перспективи практики застосування інструментів // Матеріали за IV Міжнародна научна практична конференція [«Научное пространство на Европа – 2008»], (Софія, 15-30 Април 2008 година). – Том 2. Економіки. Софія «Бял ГРАД- БГ» ООД – 2008. – стр. 9-11.
17. Левченко О. М., Бруй О. В. Факторингові та форфейтингові операції: перспективи для господарюючих суб'єктів України. // Нові обрії економічної науки. Матеріали міжнародної наукової конференції [«Українська економічна наука: досягнення, проблеми, перспективи»], (Львів, 11-12 травня 2007 р.) – Львів. : Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2007 р. – с. 155-157.
18. Левченко О. М., Бруй О. В. Факторингові та форфейтингові операції: проблеми та перспективи розвитку// Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наук. праць. – Вип. 220: в 3 т. – Т. III. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2006. – с. 611-621.
19. Левченко О. М. Управління операціями А-ФОРФЕ // Стратегія розвитку України: Наук. журнал. Вип. 3-4 / Головн. ред. О. П. Степанов – К. : НАУ, 2004. – с. 608-612.
20. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Підручник. / За ред. О. А. Кириченка. – К. : Знання, 2005. – 493 с.
21. Офіційний сайт МФУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
22. Офіційний сайт НБУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
23. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
24. Головне управління статистики у м. Києві. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gorstat.kiev.ua>.
25. ФорФейтинг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forfeiting.ru>.
26. ФАКТОРинг ПРО. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tfpro.ru>.